

Ks. Jan DYDUCH

Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie

POSOBOROWA ODNOWA KAPITUŁY METROPOLITALNEJ W KRAKOWIE

Ostatnim najbardziej istotnym, elementem posoborowej odnowy krakowskiej kapituły metropolitalnej było ogłoszenie jej statutu. W jego wstępie czytamy:

Dlatego w roku 750-lecia kanonizacji biskupa Stanisława, w 25-tym roku od wyboru jego następcy kardynała Karola Wojtyły na Stolicę Piotrową, dokonuje się obecnej zmiany statutów kapitulnych. Jest ona odpowiedzią na posoborowe zmiany zawarte w ogłoszonym przez Jana Pawła II w 1983 r. Kodeksie Prawa Kanonicznego¹

Warto prześledzić postanowienia odnowionego statutu jednej z najstarszych kapituł katedralnych w Polsce. Ta prezentacja zostanie dokonana w kontekście prawodawstwa powszechnego. Zostaną również zaznaczone inne pociągnięcia zmierzające w okresie posoborowym do odnowy kapituły.

Podstawy teologiczne i prawne

Sobór watykański II postanawia:

Do współpracowników biskupa w zarządzaniu diecezją zalicza się również tych prezbiterów, którzy stanowią jego senat, czyli radę, jak kapituła katedralna, zespół konsultorów bądź inne rady... Instytucje te, zwłaszcza kapituły katedralne, o ile istnieje taka potrzeba, winny zostać zreorganizowane z dostosowaniem do potrzeb dnia dzisiejszego²

* W przypisach i tekście artykułu zastosowano następujące skrótory:

AAS – „Acta Apostolice Sedis”

DB – Dekret *Christus Dominus*.

DK – Dekret *Presbyterorum ordinis*.

KK – Konstytucja *Lumen gentium*.

SKM – *Statut Kapituły Metropolitalnej w Krakowie*, Kraków 2003.

¹ Kard. F. Macharski, *Wstęp*, [w:] SKM, s. 6.

² DB. 27.

To postanowienie soborowe poprzedziła długa dyskusja, począwszy od postulatów zgłoszonych na sobór, poprzez obrady soborowe. Głosy domagające się zniesienia kapituł katedralnych jako instytucji przestarzałych, nie spełniających pożytecznych zadań w Kościele, nie były odosobnione³. Toteż hasło „de capitulis cathedralibus supprimendis” było powtarzane podczas soboru i w okresie posoborowym. Trzeba dodać, że nie zabrakło również obrońców kapituł, podkreślających ich zasługi, zarówno w przeszłości, jak i aktualnie. Kapituły stanowiły, zwłaszcza w okresach trudnych, ważny element równowagi i stabilizacji w życiu diecezji. W niektórych państwach kapituły były chronione konkordatami. Stąd też uważano, że likwidacja kapituł byłaby dla Kościoła wielce niekorzystna⁴.

Wydaje się, że przeważały głosy umiarkowane i rozsądne, pozostawiono więc kapituły katedralne, polecając je zreformować. Przywołane postanowienie soborowe o pozostawieniu kapituł i ich odnowie trzeba rozważać także w kontekście soborowej nauki o prezbiterium. Eugenio Corecco nie wahał się nazwać soborowej nauki o prezbiterium „małym przewrotem kopernikańskim”⁵. Stwierdził, że w soborowej koncepcji prezbiterium jawi się rzeczywistość podstawowa dla pojmowania struktury konstytucjonalnej Kościoła partykularnego i Kościoła powszechnego⁶.

Sobór watykański II naucza o prezbiterium:

Wszyscy więc kapłani, zarówno diecezjalni, jak i zakonni, związani są ściśle z kolegium biskupów z tytułu święceń i posługiwania i stosownie do swego powołania oraz otrzymanej łaski służą dobru całego Kościoła⁷.

Tę myśl rozwija *Dekret o posłudze i życiu kapłanów*, nauczając, iż wszyscy prezbiterzy tworzą jedno prezbiterium w diecezji. Ta jedność ma swoje źródło w sakramencie kapłaństwa. Wszyscy prezbiterzy wspólnie z biskupami uczestniczą w jedynym kapłaństwie i posłudze Chrystusa. Dlatego wzajemne relacje prezbiterów i biskupów zakorzenione są w sakramencie kapłaństwa⁸. Jedną z konkluzji nauczania powyższego dekretu jest postanowienie:

³ Por. A. Dordett, *Domkapitel – Priesterrat*, „Österreichisches Archiv für Kirchenrecht” 27:1976 H, 2–3, s. 94–95.

⁴ Por. J. Beyer, *De capitulis cathedralibus servandis vel supprimendis?*, „Periodica de re morali canonica liturgica” 63:1974, s. 479–480.

⁵ Por. T. Pieronek, *Natura e funzioni del Consiglio Presbiterale*, „L’année Canonique” 2:1990, s. 700.

⁶ Por. E. Corecco, *Sacerdozio e presbiterio nel CIC*, „Servizio Migranti” 11:1983, s. 357.

⁷ KK 28.

⁸ Por. DK 7–8.

Aby zaś doprowadzić to do skutku, niech mają radę, czyli senat kapłanów reprezentujących prezbiterium, która – w sposób dostosowany do dzisiejszych okoliczności i potrzeb w formie i według norm, które trzeba określić prawem – swymi radami mogłaby skutecznie wspierać biskupa w kierowaniu diecezją⁹.

Powstaje pytanie: Czy senat kapłanów, wymieniony w cytowanym tekście z dekretu *Presbyterorum ordinis*, jest tą samą rzeczywistością, o której mówi dekret *Christus Dominus*, nazywając kapitułę katedralną „senatem biskupa”? Na to pytanie trzeba odpowiedzieć, że chodzi tu o dwa odrębne gremia. Senat biskupa, mający być reprezentantem prezbiterium, to inna rada niż kapituła katedralna. Tę niejasność, a poniekąd sprzeczność wyjaśniły dokumenty posoborowe. W każdym razie w interesującej nas sprawie trzeba stwierdzić, że postanowienia soborowe nie zlikwidowały kapituł katedralnych, postawiły im jednak zadanie odnowy i poszukiwania swojej nowej roli w Kościele. Stąd też zniesienie kapituł katedralnych w niektórych diecezjach należy uznać za nadużycie¹⁰.

Częściową odpowiedź, dotyczącą nowej sytuacji kapituł katedralnych, daje list apostolski *motu proprio* Pawła VI *Ecclesiae sanctae*, nawiązujący do dekretu *Presbyterorum ordinis* – nakazuje on w każdej diecezji powołać radę kapłańską, którą nazywa senatem biskupa¹¹. Na temat kapituł katedralnych postanawia:

Na razie rady biskupa, istniejące na mocy obowiązującego prawa, tj. kapituła katedralna, rada konsultorów i inne podobne, jeżeli takie istnieją, zachowują własne zadania i własną kompetencję, dopóki nie postanowi się co innego¹²

Równoległe z dokumentami posoborowymi określającymi i powołującymi organy diecezjalne, takie jak: rada kapłańska, diecezjalna rada duszpasterska, kolegium konsultorów, kapituła katedralna i inne, postępowały prace nad reformą *Kodeksu prawa kanonicznego*, uwieńczone w roku 1983 jego promulgowaniem. Kodeks ten przyznaje rolę senatu biskupa wyłącznie radzie kapłańskiej, która jest wiodącym organem doradczym biskupa, reprezentującym prezbiterium (por. KPK kan. 495 § 1). Natomiast w sprawie kapituł postanawia:

Kapituła kanoników, katedralna lub kolegiacka, jest kolegium kapłanów, którego zadaniem jest sprawowanie bardziej uroczystych czynności liturgicznym w kościele katedralnym lub kolegiackim. Kapituła katedralna wypełnia ponadto zadania zleczone jej przez prawo lub przez biskupa diecezjalnego (KPK kan. 503).

⁹ DK 7.

¹⁰ Por. J. Dyduch, *Kapituła Katedralna i Rada Kapłańska*, „Prawo Kanoniczne” 25:1982 nr 3–4, s. 85.

¹¹ Por. AAS 58:1966, s. 766.

¹² Tamże, s. 767.

Tak więc prawodawca pozostawił w strukturze Kościoła partykularnego kapituły katedralne i wyznaczył im jako pierwszorzędne zadanie troskę o kult liturgiczny, a także inne zadania, wyrażone czy to w prawie powszechnym, czy partykularnym. Obok kapituł wyrastają nowe organy doradcze biskupa, takie jak np. rady kapłańskie, diecezjalne rady duszpasterskie, kolegia konsultorów, ubogacające życie religijne ludu Bożego diecezji.

Trzeba jeszcze krótko wspomnieć o kolegium konsultorów, które stanowi nowy, posoborowy organ doradczy w diecezji. Jego geneza tkwi zarówno w *Kodeksie prawa kanonicznego* z roku 1917, jak i we wskazaniach soboru watykańskiego II¹³. Prawodawca zobowiązał biskupa diecezjalnego do powołania kolegium konsultorów i wyznacza mu różnorodne zadania (por. KPK kan. 502)¹⁴. Podejmuje jednak ważną decyzję w tej sprawie: „Konferencja Episkopatu może zarządzić, by zadania konsultorów zostały powierzone kapitule katedralnej” (KPK kan. 502 § 3). Konferencja Episkopatu Polski początkowo korzystała z tej możliwości, o czym powiemy nieco dalej, ostatecznie jednak zarządziła, że należy powołać w diecezjach polskich kolegia konsultorów¹⁵. Wydaje się, że ta decyzja znacząco wpłynęła na określenie struktury i zadań kapituł katedralnych w Polsce. Pozbawiła je wielu zadań, a tym samym osłabiła ich pozycję prawną.

Struktura

Strukturę kapituły katedralnej określa prawodawstwo powszechne i jej statut. Druga wojna światowa i trudna sytuacja Kościoła w okresie powojennym sprawiły, że kapituła katedralna na Wawelu zamiast 12 liczyła tylko 8 członków. Uzupełnienia dopełniającego jej obsady dokonał abp Karol Wojtyła (24 VI 1964)¹⁶. W kolejnych latach angażowano kapitułę katedralną na Wawelu w posoborową odnowę liturgii¹⁷. Kard. Karol Wojtyła powołał radę kapłańską w archidiecezji krakowskiej 14 grudnia 1968 roku. W liście do kapłanów podkreślił: „Rada kapłańska nie na-

¹³ Por. J. Dyduch, *Rada kapłańska i kolegium konsultorów w prawodawstwie Kościoła katolickiego i w prawodawstwie Archidiecezji Lwowskiej*, „Polonia Sacra” 8:2004 nr 15, s. 171–177.

¹⁴ Szerzej na ten temat por. M. Si tar z, *Kolegium konsultorów*, Lublin 1999.

¹⁵ Postanowienia Konferencji Episkopatu Polski w sprawie rad kapłańskich i kolegium konsultorów z 21 III 1985: „Akta Konferencji Episkopatu Polski” 1:1998, s. 139–142.

¹⁶ Por. J. Urb an, *Krakowska Kapituła Katedralna w latach 1958–1978*, [w:] *Karol Wojtyła jako biskup krakowski*, red. T. Pi e r o n e k, R. Z a w a d z k i, Kraków 1988, s. 262–263.

¹⁷ Por. tamże, s. 270–271.

rusza zasadniczej funkcji kapituły, jaką jest wybór rządcy diecezji *sede vacante*”¹⁸. Niemniej jednak, ustanawiając radę kapłańską, przywołał postanowienie listu apostołskiego *motu proprio* Pawła VI *Ecclesiae sanctae*, stwierdzające, że rada kapłańska jest senatem biskupa diecezjalnego. Tym samym uznał, że kapituła przestaje być senatem biskupa¹⁹

Poza tym nie podejmowano jakichś szczególnych kroków dla reformy kapituły, czekając na promulgowanie *Kodeksu prawa kanonicznego*. Było tam zawarte postanowienie o powołaniu kolegium konsultorów i o możliwości powierzenia jego zadań kapitule katedralnej. Na posiedzeniu kapituły krakowskiej 7 października 1983 roku (po promulgacji *Kodeksu prawa kanonicznego* 25 stycznia 1983) jej dziekan bp Julian Groblicki powiadomił zebranych, że na ostatniej sesji Konferencji Episkopatu Polski odczytano list kapituły warszawskiej postulujący przyznanie uprawnień kolegiów konsultorów kapitułom katedralnym. Biskupi zdecydowali wówczas, że sprawa ta zostanie rozwiązana na kolejnym, listopadowym zebraniu episkopatu. Sam bp Groblicki był gorącym orędownikiem postulatu kapituły warszawskiej²⁰.

Kolejne zebranie kapituły krakowskiej odbyło się w rezydencji arcybiskupów krakowskich 25 listopada 1983 r. Kard. Franciszek Macharski powiadomił wówczas członków kapituły, że Konferencja Episkopatu Polski postanowiła przyznać kapitułom katedralnym w Polsce zadania kolegiów konsultorów²¹. Postanowienie to jednak uległo zmianie na jednym z kolejnych zebrań Konferencji Episkopatu Polski (21 III 1985). W związku z tym zgodnie z przepisami *Kodeksu prawa kanonicznego* należało przystąpić do odnowy statutów kapituły. *Kodeks prawa kanonicznego* postanawiał zaś:

Każda kapituła, tak katedralna jak i kolegiacka, powinna mieć własne statuty, sporządzone zgodnym z prawem aktem kapitulnym i zatwierdzone przez biskupa diecezjalnego. Statutów tych nie wolno zmieniać ani znosić, jak tylko za aprobatą biskupa diecezjalnego (KPK kan. 505).

Na zebraniu kapituły krakowskiej (5 III 1986) mówiono o potrzebie przygotowania nowego jej statutu, przywołując promulgowanie *Kodeksu prawa kanonicznego* i postanowienia Konferencji Episkopatu Polski²². Do intensywnej pracy nad opracowaniem nowego statutu kapituły przy-

¹⁸ „Notificationes e Curia Metropolitana Cracoviensi” 1969, s. 111.

¹⁹ Por. tamże, s. 108–114.

²⁰ Archiwum Kapituły Metropolitalnej w Krakowie: Acta Illustrissimi Capituli Ecclesiae Cathedralis Cracoviensis 35, s. 237.

²¹ Tamże, s. 238.

²² Tamże, s. 246.

stapiono dopiero z początkiem roku 2003. Dekretem z 8 września 2003 roku kard. F. Macharski zatwierdził odnowiony statut krakowskiej kapituły²³ Statut podaje jej określenie:

Kapituła Metropolitalna w Krakowie, zwana dalej kapitułą, jest to kolegium kapłanów Archidiecezji Krakowskiej istniejące przy Bazylice Archikatedralnej na Wawelu. Pełna nazwa kapituły brzmi: Kapituła Metropolitalna w Krakowie²⁴

To postanowienie zdaje się wykluczać przynależność do kapituły kapłanów innych diecezji w charakterze kanoników gremialnych. Mianuje ich arcybiskup po wysłuchaniu zdania członków kapituły. Ich liczbę określono na dwunastu²⁵ Warto zauważyć, że statut w tym miejscu jest wierny prawodawstwu powszechnemu, które zerwało z podziałem w kapitułach na prałatów i kanoników (por. KPK [1917] kan. 393 § 1). Statut kapituły krakowskiej kilkakrotnie nawiązuje do jej długiej, wielowiekowej tradycji. Czyni to także przy określeniu jej pieczęci. Pieczęć kapituły od wieków zdobią trzy korony otoczone napisem: „Sigillum Capituli Metropolitanani Cracoviensis”²⁶

Kapituła ma publiczną osobowość prawną w rozumieniu prawa kanonicznego (por. KPK kan. 114–116) oraz polskiego prawa świeckiego, przyznana przez ustawę o stosunku państwa do Kościoła katolickiego w Polsce (Dz. U. nr 29, poz. 154, s. 457–470; 17 V 1989)²⁷

Na czele kapituły stoi dziekan. Jest on przez nią wybierany i zatwierdzany przez ordynariusza miejsca. Do zadań dziekana należy przewodniczenie pracom kapituły, informowanie ordynariusza o podjętych uchwałach i prezentowanie jej na zewnątrz²⁸ Stosownie do wspomnianej ustawy dziekan kapituły jest organem reprezentującym ją wobec władz państwowych. Chociaż zgodnie z prawodawstwem powszechnym i statutem dziekan przewodniczy kapitule, nie jest jednak przełożonym kościelnym jej członków kanoników. Wszystkich ich przełożonym jest biskup diecezjalny. Można to wyrazić tradycyjną zasadą kościelną „primus inter pares”. Wydaje się, że statut powinien jeszcze określić kadencyjność funkcji dziekana i sposób jego odwołania.

Kodeks prawa kanonicznego przewiduje jeszcze inne urzędy i funkcje w kapitule, które winien określić statut, biorąc pod uwagę miejscowe zwyczaje (por. KPK kan. 507 § 1). Prawodawca powszechny nakazuje

²³ SKM, s. 5.

²⁴ Tamże, § 1.

²⁵ Tamże, § 5.

²⁶ Tamże, § 3.

²⁷ Por. tamże, § 2.

²⁸ Por. tamże, § 7.

ustanowienie w kapitule kanonika penitencjarza (por. KPK kan. 508 § 1). Statut kapituły katedralnej stwierdza, że arcybiskup mianuje kanonika penitencjarza²⁹. O jego zadaniach powiemy poniżej. Innym urzędem w kapitule jest prokurator. Jest to tradycyjna nazwa funkcji, której nosiciel zajmuje się troską o sprawy ekonomiczne kapituły. Statut pozostał przy tej nazwie, chociaż współcześnie bardziej adekwatną dla tej funkcji byłaby nazwa „ekonom”. Prokuratora wybiera kapituła spośród swoich członków i zatwierdza go ordynariusz. Kapituła powołuje spośród swoich członków trzyosobową komisję majątkową, której przewodniczy prokurator. Prokurator i komisja majątkowa mają w ważniejszych sprawach przeprowadzić konsultacje z ekonomem archidiecezji oraz korzystać z opinii ekspertów³⁰. Statut nie określa pojęcia „ważniejszych spraw”, a sprawom materialnym poświęca odrębny rozdział. Kapituła spośród swoich członków wybiera archiwariusza, również zatwierdzanego przez arcybiskupa krakowskiego. Archiwariusz troszczy się o archiwum i bibliotekę kapituły, zawierające bezcenne dziedzictwo historyczne i kulturowe Kościoła i Polski, pozostające w prawnym posiadaniu kapituły katedralnej. Zadania archiwariusza i innych pracowników archiwum i biblioteki oraz zasady ich funkcjonowania określa specjalny regulamin zatwierdzony przez kapitułę³¹. Kapituła spośród swoich członków wybiera również sekretarza. Protokołuje on sesje i prowadzi kancelarię kapituły³².

Zwyczajne sesje kapituły winny się odbywać kilka razy w roku, nadzwyczajne zaś – w razie potrzeby, potwierdzonej przez dziekana, na wniosek arcybiskupa lub na wniosek połowy liczby kanoników; taki wniosek ma być pisemnie umotywowany. Sesji przewodniczy dziekan lub wyznaczony przez niego delegat. Biorą w niej udział zasadniczo tylko kanonicy gremialni. Mogą być zaproszeni kanonicy–seniorzy (emeryci) którzy mają tylko głos doradczy. W czasie posiedzeń kapituła działa kolegialnie, zachowując zasady prawa kanonicznego dotyczące głosowania. Głosowania, jeśli dotyczą spraw personalnych, powinny być tajne. W innych przypadkach mogą być jawne, chyba że o ich tajności zadecyduje przynajmniej połowa obecnych kanoników. Kanonik, który usprawiedliwi swą nieobecność, może udzielić mandatu do głosowania innemu kanonikowi. Protokół zebrania kapituły uważa się za przyjęty po jego odczytaniu i braku zastrzeżeń, co wyrażają podpisy obecnych na sesji kanoników³³.

²⁹ Por. tamże, § 8.

³⁰ Por. tamże, § 9.

³¹ Por. tamże, § 10.

³² Por. tamże, § 11.

³³ Por. tamże, § 22–26.

Posługę w kapitule po nominacji rozpoczyna kanonik złożeniem wyznania wiary i przysięgi o wiernym wypełnianiu urzędu kanonickiego i zachowaniu tajemnicy urzędowej oraz po dokonaniu instalacji, w czasie której, zgodnie z tradycją, bije dzwon Zygmunta. Po ukończeniu 80. roku życia kanonik przechodzi na emeryturę, ale zachowuje prawo noszenia stroju kanonickiego i oznak kanonickich oraz miejsce w stallach. Ma także prawo do mieszkania i utrzymania oraz opieki w czasie choroby. Każdy kanonik jest zobowiązany sporządzić testament, przechowywany w Kurii Metropolitalnej Archidiecezji Krakowskiej. Nabożeństwo pogrzebowe urządza się dla zmarłego kanonika w katedrze na Wawelu, a miejscem pochówku jest Cmentarz Rakowicki. W czasie pogrzebu kanonika także bije dzwon Zygmunta. Każdy kanonik jest zobowiązany do odprawienia za zmarłego kanonika trzech mszy świętych³⁴.

Zadania

Podstawowym zadaniem kapituły katedralnej jest sprawowanie kultu liturgicznego w katedrze. Tak zdecydował prawodawca powszechny. Do tej decyzji nawiązuje statut kapituły krakowskiej:

Celem głównym kapituły jest sprawowanie uroczystych czynności liturgicznych w katedrze wawelskiej, a zwłaszcza troska o szerzenie kultu św. Stanisława i św. Jadwigi Królowej. Szczególnym zadaniem kapituły jest podtrzymywanie religijno-narodowych tradycji i zwyczajów, a zwłaszcza troska o groby królów, biskupów, wieszczów i zasłużonych Polaków spoczywających w katedrze³⁵

Sprawowanie uroczystego kultu liturgicznego w katedrze przez kapitułę katedralną nie jest sprawą nową. Poprzedni *Kodeks prawa kanonicznego* (1917) również wyznaczył jej takie zadanie (por. kan. 391 § 1). Dość często jednak w tym względzie kapituły wyręczały się kimś innym. Nawiązując do tego zadania, w okresie posoborowym podkreślano, że zreformowane kapituły zajmą się nie tylko kultem liturgicznym w katedrze, lecz także staną się jego centrum w całej diecezji. Taki wzorowy ośrodek różnymi drogami promieniowałby na poprawne sprawowanie liturgii w innych kościołach³⁶.

Powierzając kapitule katedralnej w Krakowie uroczysty kult liturgiczny, statut zobowiązał kanoników, aby według kolejności we wszystkie niedziele i święta nakazane odprawiali w katedrze uroczystą mszę św.

³⁴ Por. tamże, § 6. 13. 39. 40.

³⁵ Tamże, § 4.

³⁶ Por. J. D y d u c h, *Kapituła Katedralna...*, s. 84.

oraz podczas przypadającej im hebdomady. Zalecił podtrzymywanie chwalebego zwyczaju udziału we mszach św. niedzielnych i w sprawowaniu uroczystej liturgii godzin. Zobowiązał kanoników do udziału w procesji z Wawelu na Skałkę i w procesji Bożego Ciała. Poleca im odprawianie nabożeństw poza katedrą, zarówno na terenie archidiecezji krakowskiej, jak i w innych diecezjach³⁷.

Zadaniem kanoników kapituły krakowskiej jest troska o kult św. Stanisława, biskupa i męczennika, oraz św. Jadwigi, królowej. Troska ta dotyczy zarówno katedry, jak i innych kościołów, które mają ich za swoich patronów. Obejmuje ona także rozszerzanie kultu i relikwii, które znajdują się w katedrze. Wydaje się, że bardzo szczególnym zadaniem, poniekąd niepowtarzalnym, krakowskiej kapituły katedralnej jest opieka i strzeżenie polskiego dziedzictwa religijno-narodowego, jakim jest katedra na Wawelu i znajdujące się w niej kaplice, ołtarze, groby, sarkofagi, tablice, epitafia, rzeźby, obrazy, sprzęt liturgiczny i inne bezcenne pamiątki. Katedra wawelska to ikona historii narodu polskiego. W roku 1787 biskup krakowski Józef Olechowski tak pisał o wawelskiej świątyni:

Tyle ta bazylika ma związków z dziejami narodu polskiego, tyle z epokami pomysłności i różnych przypadków tej monarchii, iż gdyby żadnej nie było pisanej historii krajów polskich, ściany i marmury jej w większej części poznać by ją dały³⁸.

Arcybiskup Karol Wojtyła w czasie ingresu do katedry wawelskiej (8 III 1964) powiedział:

Zdajemy sobie wszyscy dobrze sprawę, że wejść do tej katedry nie można bez wzruszenia, nie można do niej wejść bez drżenia wewnętrznego, bez lęku, bo zawiera się w niej – jak mała w której katedrze świata – ogromna wielkość, którą przemawia do nas cała nasza przeszłość³⁹

Katedra na Wawelu jest od wieków miejscem pielgrzymowania Polaków:

Z tej właśnie przyczyny do katedry wawelskiej od blisko 10 wieków podążają rzesze pielgrzymów szukających pociechy duchowej, bądź też pragnący złożyć swoim patronom i opiekunom dary wdzięczności za otrzymane łaski⁴⁰

³⁷ Por. SKM § 14–18.

³⁸ F. Lichocki, *Diariusz przyjazdu Najjaśniejszego St. Augusta do miasta stoł. Krakowa*, [w:] *Kraków za St. Augusta w relacjach F. Lichockiego, A. Naruszewicza*, wyd. I. Kleszczowa, Kraków 1979, s. 6–13.

³⁹ K. Wojtyła, *Kazania 1962–1978*, Kraków 1979, s. 11.

⁴⁰ F. Ziejka, *Miasto poetów*, Kraków 2005, s. 41.

W katedrze wawelskiej jako w miejscu pielgrzymowania, niezwykłym sanktuarium dla Polaków i innych narodowości, jest sprawowane duszpasterstwo. Obejmuje ono zarówno parafian należących do parafii katedralnej, jak i wiernych korzystających z posługi kapłańskiej w katedrze. Do roku 1983 parafia katedralna była *pleno iure* złączona z kapitułą katedralną. Oznaczało to, że kapituła była, jako osoba prawna, proboszczem parafii katedralnej, a w jej imieniu duszpasterstwo sprawował wikariusz aktualny (*vicarius actualis*). Prezentowała go kapituła, a ordynariusz miejsca udzielał mu instytucji kanonicznej. Wyjątkowo mianował go biskup rezydencjalny⁴¹. Należy przypuszczać, że sytuacja taka nie była korzystna dla duszpasterstwa wiernych. Jak słusznie podkreślali kanoniści, była to fikcja prawna, gdyż kapituła jako osoba prawna nie zajmowała się duszpasterstwem⁴². Z tą fikcją skończyły normy wykonawcze do dekretu soborowego *Christus Dominus*, postanawiając:

Nie należy więcej łączyć pełnoprawnie parafii z kapitułą kanoników. Jeżeli zaś są jakieś złączone, po wysłuchaniu tak kapituły, jak i Rady Kapłańskiej niech będą oddzielone i niech będzie ustanowiony proboszcz – czy to wybrany z kapitulnych, czy spoza nich, który będzie się cieszył wszystkimi prawami, jakie przysługują proboszczom na podstawie przepisów prawa⁴³

Postanowienie to weszło do *Kodeksu prawa kanonicznego*, który uzupełnił je tym, że biskup diecezjalny określa normy regulujące współpracę proboszcza i kapituły katedralnej (por. KPK kan. 510). Kapituła Metropolitalna w Krakowie została oddzielona od parafii w roku 1983. Wówczas to spośród kanoników mianowano proboszcza parafii katedralnej. Biorąc pod uwagę liczbę wiernych, jest ona najmniejsza w archidiecezji krakowskiej. Sprawę separacji kapituły od parafii katedralnej podejmuje jej statut:

Parafia katedralna po oddzieleniu jej od kapituły zachowuje całkowitą autonomię⁴⁴ [...] Kapituła i proboszcz parafii katedralnej powinni ze sobą współpracować, szczególnie w sprawach liturgiczno-duszpasterskich prowadzonych w katedrze⁴⁵

Chociaż parafia katedralna jest bardzo mała, to jednak z duszpasterstwa w kościele katedralnym korzysta o wiele większa liczba wiernych.

⁴¹ Por. F. Bączkowi cz, *Prawo kanoniczne*, t. 1, Opole ³1957, s. 595–596.

⁴² Por. E. Szt a f r o w s k i, *Współpracownicy biskupa diecezjalnego w pasterskim posługiwaniu*, Warszawa 1977, s. 192–194.

⁴³ [Paweł VI], *Litterae apostolicae motu proprio Pauli PP. VI „Ecclesiae sanctae”* (6 VIII 1966), AAS 58:1966, s. 769.

⁴⁴ SKM, § 27.

⁴⁵ Tamże, § 29.

Katedra mogłaby być także ośrodkiem duszpasterstwa specjalistycznego, np. duszpasterstwa przewodników turystów i pielgrzymów. W takie duszpasterstwo można by zaangażować innych kanoników.

Istotnym elementem każdego duszpasterstwa jest szafarstwo sakramentu pokuty. W tym względzie kapituła ma szczególne zadanie, albowiem spośród jej członków jest mianowany przez arcybiskupa penitencjarz. Ma on we współpracy z proboszczem organizować w katedrze sprawowanie sakramentu pokuty. Ponieważ sam posiada szczególne uprawnienia (zob. KPK kan. 508), dlatego w tej posłudze nie może wyręczać się innymi kapłanami⁴⁶. Podczas spowiedzi sakramentalnej może – na terenie archidiecezji krakowskiej – rozgrzeszać wszystkich penitentów od cenzur zaciągniętych mocą samego prawa (*latae sententiae*) jeszcze nie zadeklarowanych i nie zastrzeżonych Stolicy Apostolskiej. Poza archidiecezją taką władzę posiada tylko w odniesieniu do mieszkańców archidiecezji krakowskiej (por. KPK kan. 508).

Kolejnym ważnym zadaniem kapituły krakowskiej jest zarządzanie jej majątkiem. Troska o ten majątek spoczywa na wszystkich członkach kapituły, a w szczególności na prokuratorze i komisji majątkowej. Statut stwierdza:

Kapituła jako osoba prawna ma prawo posiadania i nabywania dóbr materialnych oraz administrowania nimi zgodnie z prawem kanonicznym, państwowym i postanowieniami niniejszych statutów⁴⁷

Dochody pochodzące z tytułu administrowania lub sprzedaży majątku kapituły powinny uwzględniać potrzeby archidiecezji krakowskiej, takie jak: potrzeby katedry wawelskiej, potrzeby ewangelizacyjne Kościoła krakowskiego, inicjatywy duszpasterskie i charytatywne, wskazane przez arcybiskupa oraz potrzeby kanoników kapituły⁴⁸. Statut zaleca szczególną ostrożność przy alienacji dóbr materialnych kapituły:

Alienacja ruchomości i innych dóbr materialnych posiadanych przez kapitułę może nastąpić jedynie za pisemną zgodą Arcybiskupa Krakowskiego, stosownie do postanowień kan. 1291–1292 KPK⁴⁹

Oprócz wymienionych wyżej posług, kapituła wypełnia inne zadania zlecone jej przez prawodawstwo powszechne lub przez arcybiskupa krakowskiego. Zadania, jakie przewiduje dla kapituł katedralnych aktualny

⁴⁶ Por. tamże, § 8.

⁴⁷ Tamże, § 31.

⁴⁸ Por. tamże, § 32.

⁴⁹ Tamże, § 33.

Kodeks prawa kanonicznego, nie są zbyt liczne. Kanonicy mają np. uczestniczyć w synodzie diecezjalnym, a ich przedstawiciele w synodzie prowincjalnym (por. KPK kan. 443 § 5), w niektórych przypadkach opinii kapituły winien wysłuchać biskup diecezjalny czy legat papieski. Natomiast kanonicy kapituły krakowskiej wypełniają różne posługi powierzone im przez arcybiskupa krakowskiego. Praktycznie biorąc, każdy kanonik kapituły krakowskiej wykonuje inne ważne zadanie w archidiecezji, a urząd kanonika spełnia poniekąd dodatkowo.

* * *

Uwieńczeniem posoborowej odnowy Kapituły Metropolitalnej w Krakowie było ogłoszenie nowego jej statutu 8 września 2003 roku. Podstawą tej odnowy były wskazania soboru watykańskiego II i postanowienia prawodawstwa posoborowego, w szczególności *Kodeksu prawa kanonicznego* (1983). Powstaje pytanie: Dlaczego tak późno został ogłoszony nowy statut kapituły? Trzeba przyjąć, że odnowa kapituły dokonywała się faktycznie, począwszy od soboru watykańskiego II. Rozpoczął ją kard. Karol Wojtyła⁵⁰. Była kontynuowana po ogłoszeniu *Kodeksu prawa kanonicznego*, czego przejawem było choćby oddzielenie parafii katedralnej od kapituły w roku 1983. Samo ogłoszenie statutu to poniekąd podsumowanie dokonującej się odnowy. Statut jest także wyznacznikiem programu przyszłego działania odnowionej kapituły krakowskiej.

IL RINNOVAMENTO DEL CAPITULO METROPOLITANO DELL'ARCIDIOCESI DI CRACOVIA

Riassunto

Il postconciliare rinnovamento del Capitolo Metropolitano dell'Arcidiocesi di Cracovia si effettuava gradualmente secondo le norme del Concilio Vaticano II. L'effetto di esso era la promulgazione dello statuto riformato – 8.IX.2003. Secondo lo statuto, il compito principale del Capitolo consiste nel compiere il culto liturgico nella Wawel Cattedrale e nel custodire là eredità polacca, religiosa e nazionale.

⁵⁰ Zob. J. Urban, *Krakowska Kapituła Katedralna...*, s. 261–275.